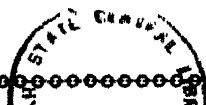

కలువకొలను

★

వడ్డి వేంకటశివరావు

ప్రథమముద్రణము
వేయిప్రతులు

సర్వస్వామ్యములు
గ్రంథకర్తవి

★

మూల్యము
ఒక రూపాయి

★

ముద్రణ :
అజంతా ప్రింటర్సు,
సికింద్రాబాదు.

అంకితము

ఇండియా పార్లమెంటు సభ్యులు (రాజమండ్రి)
డాక్టరు కర్నలు (Colonel) డి. యస్. రాజుగారికి

చతురమతి, నేత, విద్యా విశారదుండు
మహిత గుణనిధి, మృదుభాషి, సుహృదుడైన
వైద్యరాజున కిది సమర్పణము సేతు
కలువకొలనను కృతికన్యకను ముదమున.

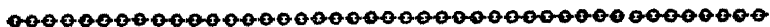

కృతజ్ఞత

నాయీ గ్రంథముపై తమ అమూల్యాభిప్రాయ మొనగిన ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వాస్థానకవులు, కవిసార్వ భౌమేత్వాది బిరుదాంకితులు శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి గారికిని, నాయీ రచనలవిషయమున తగిన సలహాలనిచ్చి, ప్రోత్సహించి, గ్రంథమునకు ప్రవేశికను వ్రాసియిచ్చిన ఆచార్య, డాక్టరు, దివాకర్ల వేంకటావధాని, ఎం. ఏ. (ఆనర్సు) పిహెచ్. డి. (ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాల యాంధ్రోపన్యాసకులు) గారికిని, గ్రంథ ముద్రణ విషయ మున మిక్కిలి శ్రద్ధాదరములు వహించిన శ్రీ అజంతా ముద్రణాలయాధికారులకును, ఈ గ్రంథ ముద్రణ విషయ మున ద్రవ్యసహాయ మొనర్చిన శ్రీ కర్నలు రాజుగారికిని నా కృతజ్ఞతాభివందనము లర్పించుచున్నాను.

పడ్డి వేంకట శిషరావు.

విషయ సూచిక

	పుట
1. కలువకన్నె	11
2. అశోకము	14
3. గొల్లబోయడు	15
4. తెలుగుతల్లి	19
5. సఖా :	22
6. ప్రభూ :	24
7. నిష్క్రమణము	25
8. గ్రీష్మఋతువు	26
9. నాటకము	28
10. కోరికలు	32
11. రసక్రీడ	33
12. అద్వైతాంశ	35
13. తల్లలకు తల్లి	37
14. గాంధీదేశము	39
15. అంబేద్కరు భీమరావు	41
16. ముహూర్తము	43
17. దగా	47
18. రైతుభిక్ష	49
19. హాలికా :	51

ఆస్థానకవి అభిప్రాయము

శ్రీ వడ్డి వేంకటశివరావుగారు అప్పుడప్పుడు వ్రాసి. పత్రికలలో ముద్రింపించిన ఖండకావ్యములలో కొన్ని నేను జూచితిని. ఈయన కవిత్వము మృదుమధురముగా నుండును. గ్రాంథికభాషకు భిన్నముగా ఇప్పటి కొందఱు కవులవలె వ్యావహారికమును గ్రామ్యమును వీరెక్కడను ఉపయోగింపలేదు. ఈ ఖండకావ్యములు స్కూలుపిల్లల పాఠ్యపుస్తకములలో నుపయోగించుకొనుటకు అనుకూలముగా నున్నవని నా అభిప్రాయము.

ఇట్లు

మకాం : హైద్రాబాద్.
14-1-59.

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి,
ఆంధ్రాస్థానకవి.

ప్రవేశిక

శ్రీ వడ్డి వేంకట శివరావు బి. ఏ., బి. యల్., గారు తామప్పు డప్పుడు రచించిన ఖండకావ్యములనెల్ల నొక సంపుటముగా ముద్రింప నెంచి, వానినేర్పి కూర్చి, నాకుఁ జూపఁగాఁ జూచి యానందించితిని. వారు విద్యార్థిదశనుండియు నాంధ్రమునం దధికమైన యాదరము వహించి యందుఁ గవితావ్యవసాయము సాగించుచునే యున్నారు. ఇటీవల నవ్యసాహితీసమితివారు ప్రచురించిన కావ్యసంపుటిలో వారి ఖండకావ్యమొకటి చేర్పఁబడుట వారి కవితాపాటవమునకుఁ దార్కాణము.

ఈ ఖండకావ్య సంపుటమున వివిధములైన కావ్యములున్నవి. అందుఁ గొన్ని పద్యరూపములు; కొన్ని గేయరూపములు. ఏ రూపము నందున్నను అవియెల్ల పరసములైన భావములకును, సరళ సుందరములైన పదములకును నెల్లలై పఠితల కానందము గొల్పుచున్నవి. కలువకన్నె అసూర్యం పశ్య. మహాపతివ్రత. అట్టియామెను జంద్రుఁ డూఱిడింపక యరుగుట కవి మృదుహృదయమునకు వేదన కలిగించినది. ఆ వేదన ప్రేరేపఁగా వారు చంద్రుని మెల్లమెల్లగా నుపాలంబించినారు. చంద్రునియందలి మచ్చ కవుల కొక్కొక్కరి కొక్కొక్కవిధముగాఁ జూపట్టినది. శ్రీ శివరావుగారి కది చంద్రుని వ్యవహారములు నచ్చక యెవ్వరో గట్టిగాఁ జెక్కిరినొక్క నేర్పడిన మచ్చగా గోచరించిినది. నగరముల కాహారాదుల సమకూర్పుఁ జాలునవి గ్రామసీమలే యను

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

భావము గొల్లబోయెడను కావ్యమునఁ జక్కఁగా వెల్లడింపఁబడినది. కర్షకులయెడఁ గవిగారికిఁ గల సానుభూతిని 'హాలికా', 'రైతుభిక్ష', 'దగా' అను ఖండకావ్యములు లెస్సగా వ్యక్తము చేయుచున్నవి. "మానవలోకము సర్వము, మనుగడకై తినునదెల్ల, మూలము తలపోసినచో హాలికజనక్రియాఫల" మనుమాట యెంతసత్యమో యంతసరసముగా నున్నది. పాతికేంద్రైన నిండకముందే పరమ పదించిన వేంకటస్వామిని గూర్చి కవిగారు వ్రాసిన పద్యము కరుణ రసమయమై వారికా మిత్రునియెడఁగల ప్రీతిని వేయివిధములఁ జూపుచున్నది. నాటకమను శీర్షికగల ఖండకావ్య మొక సుందరమైన యూహా మధురములై కవిగారికిఁగల దేశాభిమానమును గ్రుమ్మరించుచున్నవి. 'ముహూర్తము' కవిగారి సూక్ష్మపరిశీలనమును బ్రకటించుచు, పల్లెటూరి ప్రకృతిపై వారికిఁగల యత్యంతాసక్తిని వ్యక్తమొనరించు చున్నది. "అవని తెలియంగ నరుఁడొక అద్దెకొంప" యను వాక్యము మిక్కిలి యభిప్రాయ గర్భితమై యున్నది. గ్రీష్మఋతువున సూర్యుఁడు పగలంత శ్రమించి పిమ్మటఁ దిమిరకాంతను జేరి నిర్విచారమతితో సుఖించుననుట కొంత క్రొత్తగా నున్నది. ఇది కవిగారి స్వతంత్ర భావనాసామర్థ్యమునకు దృష్టాంతము.

ఈ విధముగా నిందలి ఖండకావ్యములన్నింటి జక్కని భావములు చిక్కని కైలితో మనోహరముగా వ్యక్తము చేయఁబడి యున్నవి. భాష మృదుమధురమై, జాతీయమై, సర్వజనసమీకృతమై

[illegible]

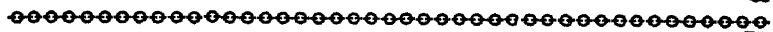
యలరారుచున్నది. ఒకటి రెండు గేయములలోఁదప్ప మిగిలినచోట్ల నది పరిక్షణమై శ్రవణానంద సందాయకముగా నున్నది. పద్యములన్నియు ధారాశుద్ధికోభితములై చదువుకొనుట కింపుగా నున్నవి. ఇందు వృత్తములకంటె గీతములనంఖ్య హెచ్చు. పదాడంబరముపొంతఁ బోక, యనవసరాలంకారకల్పనము లేక యవి సరళములై యెంతో ముద్దుగొల్పుచున్నవి.

కవిగారి ప్రకృతిపరిశీలనము మెచ్చదగియున్నది. అంటేద్గూరు, గాంధీజీలనుగూర్చి వారు వ్రాసిన పద్యము లామహానీయులయెడ వారికిఁ గల భక్తిగౌరవములను వెల్లడి చేయుచున్నవి. 'అశోకము', 'రసక్రీడ', 'కోరికలు' మున్నగు ఖండకావ్యములు చిన్నపయ్యాను భావనంపద యందుమిన్నలై సహృదయులఁ బలువిధముల మెప్పింపఁజాలియున్నవి. కవిగారు పకీలు వృత్తియందుండియుఁ, గవితావ్యాసంగము వీడకుండుటయు, వీడకుండుచేకాక భావగంభీరములైన పద్యములు వ్రాయఁ జాలుటయు మిక్కిలి ముదావహము. వీరు క్రమక్రమముగా నింకను ఉదాత్తములైన కావ్యములు రచించి యాంధ్రభాషాయొష కలంకారములు కల్పింతురని విశ్వసించుచున్నాను.

దివాత్కర్ష వేంకటాచార్యుని.

2-2-59.

•••••

కలువకన్నె

అనవరతంబు నిన్నె హృద
 యంబున నెంచుచు నీసమాగమం
 బునఁ గనఁగల్గు సౌఖ్యముల
 మోదముతో స్మరియించి దీర్ఘమౌ
 దినమును నెట్టులో గడపి
 దివ్యశరీరుడ పీపు వత్తువం
 చును దొగకన్నె తా నెదురు
 చూచుచు నున్నది చూడు చంద్రుడా :

అందచందముల్ గలయట్టి యబలమిన్న
 వికసితస్మితవదనంబు విస్తరింప
 వేచుకొనియున్న దానిని పీడుకొనుచు
 నచ్చటచ్చటఁ దిరుగ నే న్యాయమయ్య ?

అమలకరముల నీ ముద్దరాలిమోము
 నివురుకంటెను సౌభాగ్య మవని గలదె :
 వలపువెదజల్లి నీతోడి బ్రదుకుగాఁగఁ
 దలఁచునుందరి విడనాడఁదలఁచుటెట్లు ?

“ఏమితొందఱ ? కార్యార్థ మేగుచుంటి
వత్తు నింకొకపరి మగువా !” యటంచు
నల్లె యేరాత్రి కారాత్రి యరుగుచుండి
నిత్యసంతాప జలధి నీ నిర్మలాత్మ
నుంచివై తువు కటకటా యుర్వి నీయఁ
బ్రణయినికి శోకమును రాజ పాడియగునె ?-

ఎన్నడొ, ప్రేమఁజూపి హృద
యేశ్వరి : ప్రేయసి : యంచుఁబిల్చి యీ
యన్నులమిన్న మానసము
సంతట మ్రుచ్చిలితంచు పెద్దగా
నిన్నునెఱింగె లోక మిఁక
నీ విటు లీపెను బాధ పెట్టుఁగా
నెన్నటికేని నీకె చెడు
గింక సుఖాబ్ధిని దోగఁజేయుమా :

ఈపె శీలమునెడ శంక నెంచితోయి
దీనిచర్యలఁ దెలియంగఁ దిరుగుచుంటి
సుదతియెడ నిత్యశంకితహృదయుఁ డగుట
తగునె నీవంటివాని కో తరళహృదయ :

ఒరులఁ గన్నెత్తిచూడని తరుణి యీమె ;
 “చూడు నా మోమునందమ్ము, సొగసు, తీవి”
 యంచుఁబగలెల్ల తేజు చూపించుచున్న
 రవినిసై తము చూడదీ ప్రవిమలాత్మ.

ఆశతో నిన్నుఁగలియంగ నాత్రమంది
 యాశభగ్నుంబుగాఁగ నిరాశపొందు ;
 పొంది గుందియు నూటనంది తిరిగి
 యాశపొడగట్టఁజూచు నీ యాగమంబు.

వనిత చలచిత్తయం చపవాదెకాని
 యెంతనిశ్చలప్రేమమో యెఱుఁగుమోయి
 కలువకన్నెయ చందముం గాంచి నీవు ;
 భువిఁ బతివ్రత లెవ్వ రీ పౌలఁతికన్న ?

★ ★ ★

లీలకొఱకు నిట్టి వ్యవహారాల నెపుడో
 చేయఁజెక్కిలి గట్టిగాఁ జిదిమినారు,
 మచ్చయేర్పడె నయ్యది; మఱచినావో
 మంకుచేష్టలు మానవో యింకనైన.

కలువకొలను

అశోకము

రావణాసురులంకలో రాముడేవి
భర్తయెడఁబాటు రాక్షసప్రభునిచర్య
మృదులహృదయంబుఁ గ్రుమ్మఁ జేర్చినెడి యటు ల
నేకవర్షంబు దుర్భర శోకమందె
నుపవనాంతరభూరిపాదపముక్రిందఁ ;
బిలుతురద్దానిని నశోకవిటప మనుచు
జగతిఁ బ్రఖ్యాతచరిత భూజాత సీత
యామహీజమ్ముకడ శోకమందెఁ గాన
దాని శోకమనియె యనందగునుగాని
యరయ నది యశోకమనంగ నయ్యె నెటుల?

గొల్లబోయఁడు

పెరుఁగు కావిడి ఎటకోయి : పరుగులేల ?
 ఆగుమాగుము ; స్వాతంత్ర్య మవతరించె :
 వెట్టివాడవా : ఆగవు : వినవిదేమి :
 అరరె : విడువదె పట్టు దాస్యానుభవము !!

నేఁడు ఆగస్టు పదునైదు నేఁడె నేఁడు
 అవతరించెను స్వాతంత్ర్య మావహించె :
 లేదు దాస్యము ఆకలి లేదు లేదు
 మనకె మనదేశ మిఁకను పాలనము మనదె.

వేయి స్వరముల నొక్కొక్క వేల్పుపడఁతి
 తన్మయతఁ బాడె భరతస్వాతంత్ర్య గీతి-
 అవధరింపుము సోదరా : అనుభవింపు
 మేల విభ్రమమోయి : ఈలీల నిజము !!

అడుగు సవ్వడి తాళమై అలరె వాని
ఊగి ఆడెడి కావిడి ఉత్సుకతకు ;
అతఁ డతఁ క్రుంగె కావిడి మోతవలన
అగ డటుక్రుంగిపోవు బభ్యసన మగుట.

జీవితార్థము వానికి చావుకాక
బ్రతుకువెళ్లుట అదియెట్టి బరువుకాని -
ఏదిదాస్యము స్వాతంత్ర్యమేది ? యేమొ !
బరువు కాదగు దాస్యము బరువులేదో ! !

వలదు రావలదోయి మీ పల్లెవీడి
నీడు సంపద నీకు గానేల బరువు ?
నగము కానేల మోత నీ నగరవీధి ?
మేమె నీపల్లె కేతెంతు మింక మీద.

పసుల పగల్గెల్ల గాచు నీ బాలకేది ?
పాలు పెరుగుగ మార్పు నీ యాలికేది ?
పసుల పరిపోషణమై నీ బ్రతుకుగాఁగ
పాడిసంపద గూర్చెడు ఫలితమేది ?

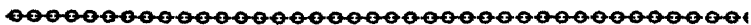

పెరుగు పెరుగుచు వీధుల నరచిపోదు
వెవరు పెరుగుగ కార్కి ? ఓయీ సహోద
రా ! పెరుగుదోయి నీ పొట్ట, చాపచుట్ట :
కరగిపోవుచు నట్టులే తరగిపోయె.

నీదువచనమె మంత్రమై నిజముగాందె
పెరిగె నగరమ్ము కల్లగాదెరుగుమోయి
విరిగె పల్లెలు భాగ్యము తరిగిపోయె
ఒకటి పెరుగుట తరుగుటెకొకటి కాగ :

పొమ్ము, పదవోయి : నీ పల్లె కమ్ముకొనగ
పెరుగు పెరుగుచు నీ పల్లె నరచి చూడు
కోరుపెరుగుగ నీ పల్లెటూరు; ఆదియ
తథ్యలక్ష్యము భరత స్వాతంత్ర్యమునకు.

ఇగిరిపోరాదు పొట్ట లింకెవరివేని
పెరుగు బువ్వను నీ బొజ్జ పెరుగువలెను
కొఱ్ఱకూడును పెరుగుతో జాఱుకొనిన
నీదుబిడ్డలె యీగడ్డ నేలవలయు.

నగరముల కింత బువ్వపెట్టఁగఁ దగినది
ప్రేమసౌహార్ద సౌభాగ్య విలసితంబు
సహజ సౌందర్యసముపేత ; స్వర్గసీమ
వరలు సానందమై యిఁక పల్లెసీమ.

తెలుగుదల్లి

పాష కృష్ణపంచమి సోమవారమాది
 నమలభక్తి సంయుక్తి సప్తాహదీక్ష
 సోదరీసోదరుల మేము సుధలుగురియు
 తెలుగుదల్లికిఁ బూజలు సలిపినాము.

కవులు పండితకవివరుల్ గాయకులును
 జిత్రకారులు జ్ఞాత చరిత్రు లఖిల
 శాస్త్రపరిశోధనాత్మ విజ్ఞానఖనులు
 రాజనీతి కళావిశారదులు ప్రాజ్ఞా
 లాంధ్రమాతకు నల్వంక నధివసించి
 పిన్నపెద్దలఁ గూడి సంప్రీతితోడఁ

దద్యశః కీర్తనము వేవిధాలఁ బాడఁ
బాడినా మేము వారితో స్వరముగలిపి
పాడినా మేము లోకమ్ము ప్రతివచింపఁ
బాడినా మేము గొంతెత్తి పరవశతను;
దానె పాటయై యెదుటఁ బ్రత్యక్షయయ్యె;
దీవనలొసంగె; భవ్య మా తెనుఁగుఁదల్లి.

చిన్ని యన్నలార బులుబుచ్చికము నేసి
తెలుఁగునంపదఁ దెలుఁగులు తెల్లవోవ
దోచుకొని పోవుచున్నారు దొంగలరుగొ
మంటగల్పుడు తచ్చొర్యమలినమతుల
ననుచు బల్కిన దవుడు మా యాంధ్రవాణి.

భక్తితైలాన మాగుండె ప్రమిదలందు
వెలుగజేసితి మానాడు తెలుగుజోతి;
నదియె మా తెన్గుఁదల్లికి హారతియయి
మా మనంబులజేరి కశ్మల మొనర్చు
మలిన విషకీటకాదులు మాడి చావ
నారిపో కింక వెల్గెడు నవలితముగ.

తెలుగుజెండాలు మాచేత మెలిగినపుడె
 తెలుగుఁ గేతనంబదె మింట వెలిగినపుడె
 తెలుగుదల్లికి జేజేలు పలికినపుడె
 యగుత మీ కభ్యుదయ మంచు నాంధ్రవాణి
 రంగుపూవుల మాపైని రాల్చె నెన్నొ.

నిండుజాబిల్లి మా గుండె నిండిపోయె
 గండుగోయిల మాలోన గలసిపోయె
 మన్మథుఁ కుహర మమృతమయమ యయ్యెఁ
 దెనుఁగుఁదియ్యము లొలయు గీతికలు వెలసెఁ
 బాడికొనుచు సుఖాబ్ధి సప్తకమునందు
 నోలలాడితి మాపూజ నొడలుమఱచి.

(దృష్టిలో, ఆంధ్రాభ్యుదయోత్సవములు, కాకినాడ కళాశాల)

సఖా :

అతివిచిత్రము సృష్టిరహస్య మెఱుగ
నిత్య మిక్కల్లు నీకయి నిల్చియుండ
వెండి బీటలువారిన హృదయమునకు
గురియు నమృతపు గంగను పరమశివుడు.

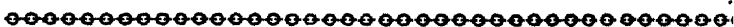
మిత్రునెడ దోషమెంచగ మేలుకాదు :
సహజ మిల మానవునకు దోషములుగాన
మిత్రునందలి మంచినే మెచ్చుకొనుము
మిత్రు ద్వేషింతురే తాపమిచ్చు ననుచు ?

ఎవరొ ఏమేమొ నినుగూర్చి ఎంచికొందు
రీసు కొలఁదియు నీదారి కెదురువత్తు
రంతమాత్రాన నీవెంచినట్టి పథము
విడువఁబోకుము నెలయేరు విధము గనుము.

కళకు నెలవేది కాంచగాఁ గల్గుదేని,
సత్య శివసుందరముల కర్చనలుసలుప
రాగమయగీతి పాడుచు రమ్మ సఖుఁడ !
విష్కవటబుద్ధి నిర్భీతి నీ సుఖమ్ము.

క్రిందిచూపును పైకి సారింపుమోయి
ఎగసిపోవోయి మిన్నంటి నెగడుమోయి
తారకల నొక్క తారగా తరలుమోయి
నేర్చు నీవిద్య తేజమ్ము పీయ సఖుఁడ !

ప్రభూ :

ఇతడు ధనపతి, లేమి సృష్టించు ప్రజకు,
బిడ్డ ఒకడైనకల్గని గొడ్డు; వైద్యు
లెందరెందరొ తనమేడ కేగుదెంత్రు
జీర్ణ శక్తిని పెంచరు : చిత్రసృష్టి !
కండకరగడు : ఓ ప్రభూ : కదలలేడు :

అస్థిపంజర మదె యెండు టాకువోలె
ఇంతగాలికి అంతంతలేసి నడల
కదలిపోయెడు ఊపిరికల నరుండు ;
అదియు నీ సృష్టి—ఓ ప్రభూ :—వృథావికడుపు
కోత; ఏటికి ఈ గారడీతనమ్ము ?

నిష్కమణము

అది పట్టపగలె కన్నదరు చీకటి ముంచి
 స్వప్నమై తోచి వే చనిన దినము
 అది మండులెండ మాహృదులఘోషిలఁ బిండి
 కనులవెతఁ గురియించిన దినమ్ము
 అది కాలపురుషుండు విధిదప్పి మాయెడఁ
 గనుల నిప్పులను గ్రక్కిన దినమ్ము
 అది మిత్తి వెట్టిదాహమున మాపీటికిఁ
 జనుదెంచి తలుపు గ్రుద్దిన దినమ్ము

బంధుఁ డాత్మీయుఁ డతి సాధువైన 'స్వామి'
 నెత్తికొని మిత్తి యమవన నిశినిఁ గలిసె ;
 కంటకమ్మయి కటికి చీకటియ మిగిలె
 స్మృతిపదాల ముళ్ళుల విరిచిన దినమ్ము.

(10-9-1942 ఉండ్రు వేంకటస్వామి మరణము :
 పాతికేండ్లు విండని వయసు)

గ్రీష్మఋతువు

రాత్రి గుటిలతనెరవు నరాధములకు
పదిలముగ రక్షణమునిచ్చు పృథివిగాంచి
కఠినశిక్ష విధించగా కర్మసాక్షి
కొరవి చేబట్టి కమ్మరికొలిమినుండి
తూర్పుగా వచ్చుచున్నట్లు తోచుమనకు.

ఎంతో యువకృతి నరజాతి కేనుచేయ
నన్ను దలచరు అలచంద్రు సన్నుతింతు
రతని జేరుదురని యినుం డాత్మ నెంతో
కినుకపూనిన యటులుండె గ్రీష్మఋతువు.

వేయికరముల దినరాజు ఈయనంత
పృథివినింగల జలరాశి బిండిపిండి
రసము దనవెన్ననుంచె; సాహసునిచర్య
'నణువు' సాధించు శాస్త్రజ్ఞు డాపగలడె !

చరమదిక్సేతి చేతులు చాచి యినుని
చేరబిల్చెడివేళ నుదారబుద్ధి
ననిలుడుపచర్య చేసె తీవ్రాతపమున
నుడికి యూపిరియాడని ఉర్విప్రజకు.

నేర్పుగా విధి నీతడు నిర్వహించు
కనుల నిప్పులగురియు శిక్షకరుండు
దీర్ఘ దివసము శ్రమియించి, తిమిరకాంత
జేరి సుఖియించు కడు నిర్విచారమతిని.

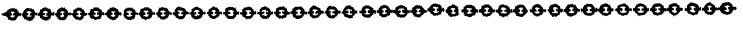
నాటకము

వడగాలి నుడికిపోయిన
ఒడలాశించినది శ్రాంతి ఒరగితివంతన్
పడద్రోసికొంచు గాలులు
విడిదిగదిని జేరె నన్ను వీక్షించి చనన్.

“ఆటలలో నాటకమే
ఆట యిప్పుడు ఆడుమోయి” అని నాచెవిలో
మాటలు వినిపించెను, తా
మీచెను మైకమ్ము, గాలి మీదకు సోకన్.

ఆరాత్రి నాటకములో
నారాటము చెందినాను నాయకలేమిన్
శ్రీరామ : ఏమిచిత్రము :
చీరను సవరించుకొంచు స్త్రీ దిగివచ్చెన్.

ఏగాలి రూపమీశ్రీ
రాగాలాపనముచేయు రాగిణి ! ఔరా !
ఏగాలియైన నేనిక
సాగించెద నాటకమ్ము సరిసరియంటిన్.

బంగారు తీగ బోలిన
రంగైన లతాంగి యామె రంభను మించున్
భంగిమ నా నర్తకి బల్
చెంగున రంగమ్ము నెక్కె చిటిపొటి నడకన్.

ఆ కొంటెచూపులోపల
దాకొన్నది లోతులోతు తత్త్వమదేమో
నాకమున నెత్తెనన్నహా !
శ్రీకంఠస్వరము మహిమ చెప్పితి నెరుగన్.

కనరాడు కణ్వు డామెయు
కనరారిట చెలులుకూడ కాంతయు నేనే,
మునికన్య ప్రణయ స్నేహము
ఘనశాపము భగ్నపరుపగల్గునె చూడన్.

ఆదరణ మెట్టిదోహో :
మాధుర్యము త్రావి నేను మరచితి తనువున్
లేదిచట కలశ, మధరమె
ఆధారము మధువుఁ గ్రోల ఆ నగుమోమున్.

భరతుండు కల్గునని సం
బరమున నుప్పొంగలేడు; పరువుదలిర్పన్
స్థిరమగు భద్రసమాజము
పరమాత్ముని కరుణ గల్గి ప్రార్థనచేతున్.

ఆమె శకుంతల వేషము
మామాయని మగువ పిల్చె మతిచలియింపన్
ఆమెకు నే దుష్కంతుడ
నా మాటను మరచెనేమొ అబ్బురమాయెన్.

మామాల రెండు గలిసిన
ఏమా అర్థమ్మటంచు ఏకాంతముగా
సోమయ్య దలచి, చదివితి
కాముని లీలావిశేషగాథల నాశన్.

సఖి : నా శకుంతలా : ఓ

సఖి :! యని పలుమారు పిల్చి సగమైతి కటా :

సఖి లేదిట మేనల్లుడు

శకటము ధూమమ్ము విడిచి చకచర వచ్చెన్.

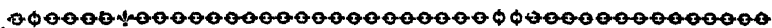
[గోదావరి రైలు స్టేషను ; ధూమశకటము వచ్చుటకు ముందు,
ఐదు క్షణాల కునుకులో అనుభవమైన నాటకము.]

కోరికలు

కక్షిదారులచల్వ కలకాల మమరంగ
రంగనికోరు పరార్థవాది
ఇరుపక్షములవారు నేడుకొండలవాని
ప్రార్థింతు తమతమ వైపుజేరి
జయముచేకూర్చగా సత్యమో కపటమో
వ్యాజ్యకారణ మెట్టిదైనగాని
న్యాయవాదికి భరణము నర్పణముచేయు
నోడిన గెల్చిన నొకఁబెవిధము
న్యాయమూర్తులు ధర్మనిర్ణయముచేయ
న్యాయవాదుల సహకార మనవరతము
కోరు ; న్యాయము దముచేయగోరు న్యాయ
వాది తలవంచి, శాస్త్రప్రబోధ మెంచి.

కోరికలగుంపు మనలె కచేరియందు
కాఱునలుపైన దుస్తుల కాననగును,
న్యాయమూర్తి విశుద్ధముఖారవిందు
డవని ధర్మకిరీటము నలరదాల్చె.

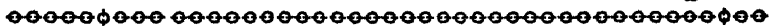
రసక్రిడ

ఆకాశపు టారామము
 నందలి సుందరపుష్పము :
 పూవులలోనెల్ల రాజు
 పూటోడుల కయ్యె మోజు
 అదేరాజు రాత్రికెంతో
 అదేమోజు నాజుకది
 అతివిశాల మతివిశుద్ధ
 మదిసుధా ప్రపూర్ణ సుమము :
 మల్లెకాదు, స్నిగ్ధకీర్తి,
 చల్లని కిరకిరల ప్రోవు : :

.....

భారమనక మోసినాడో
నారీమణి ముద్దుకోర్కీ ! !

అద్దెకొంప

బదుగంటలవేళ సాయంతనమున
 నేను కూర్చుండి తోట బ్రసూనములను
 కనుల విందుగ నాశతో గాంచుచుందు ;
 రెండు చూపుట దీకొను, మొండిగోడ
 దాటి తక్కున తరుణి ప్రత్యక్షమయిన.

వాలుచూపులు చూడ దింపారఁ జూచు
 బరువుగా నిండువెన్నెల విరిసిపోవు :
 మచ్చ దుడిచిన చంద్ర బింబాల కూర్పు !!
 కన్ను మెదిపిన నవ్వు పూల్గారు కనుల.

దినదినమ్మున కొకచీర తీర్చికట్టు
 ఒక దినమ్మున కొక సుమం బువిద యగును :
 పొగడ, మల్లియ, మందారమగు గులాబి,
 పోల్చికొందును నాతోటపూల నామె.

ముద్దుగొల్పెడు బంగారు ముగుదమోము
కళలు పదియారునిండి వికాసమెసగ
నల తిలోత్తమ నూర్వశి నవలనుంచి
దిద్దుముగ్గులు నడక భూదేవియింట.

కులము, స్థితియేమి? వివరాలు తెలియరావు,
పూవు చేబట్టి పుట్టు పూర్వోత్తరములు
తడవికనుగొను శాస్త్ర శోధకుడ గాను;
సుందరమ్మగు వస్తు వానందకరము.

సుదతితియ్యని నిండైన చూపుత్రాగి
ఒక్కక్షణమైన స్వర్గాన నుండదలతు.
హ్లాదకరమగు వస్తువు నాదివసుధ
నామెగానవిదినము నాకగు నెడారి.

ఊరువిడువంగ వలనె నుద్యోగినగుటః,
ఆ మహాభాగ్య మనుభవ మగునె యిప్పుడు
రాతిగోడల యిల్లు! ఆరామమేది?
అవనితెలియంగ నరుడొక అద్దెకొంప!

తల్లులకు తల్లి

దివ్య గోదావరీ నదీతీర భూమి
నలరు లంకలఁ బెరిగిన ఉలవతీగె
తుష్టిగా మేయు గోవు సంతోషకాంతి
కాంతు మోమెత్తినంత దిగంతరముల.

విమల గోదావరీ నదీవీచి నెదను
ముకురమని యెంచి తన మోము మురిసిమురిసి
చూచుకొను గోవుఁ గాంచ నసూయ గల్గి :
దాని నొసలు దెల్పును వసంతాగమంబు.

మీరు గోదావరీ నదీతీర మందు
ఎత్తుగట్టిన నిలచి వీక్షింతురేని
భావముల నెత్తుచేయు నాగోవు రూపు
కాంతు రది మాతృభావ నిష్కలుషమూర్తి.

దేవి గోదావరీ నది గోవువంటి
దామె యొసగెడి పాలు సస్యాలు త్రాగి
భూమిపెరుగంగ ప్రజలకు బువ్వపెట్టు
తల్లులకు తల్లి పుణ్యగోదావరి భువి :

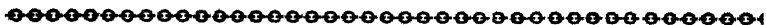

దివ్యగోదావరీ నదీతీర మందు
తుష్టిగా మేయు నా గోవు తోక కుచ్చు
కదలి నటించు నటరాజు గంగ జూచి
వేడ్కతో మెప్పుకై తాండవించెనాగ.

నాదు పిత కోరు పెరుగును, నాదుబిడ్డ
వలెనె నా తల్లియును తల్లడిలును గోవు
పాలొసంగని పూటను: దురవస్థ నాకు;
తల్లులకు తల్లి గోమాత ధరణి కరుణ.

కోటికంఠాల మార్మోగె కోట్లకొలది
నరులజీవన గీతాల పరమభావ
మెఱుగ గోదావరి హృదిమ్రోయించి పాడ
అలకింతుము కోటిలింగాలదరిని.

నిండిపొరలు పాలను కల్లు వెండికంచ
ముగ ప్రజాళికి గన్నడు మురియు చంద్ర
బింబ మది యావుపాలను బితుకబోవ
పొదుగు నిండెనొ యని త్రాంతి పొడము నాకు.

గాంధీదేశము

ఎరుగరు భారతమ్మనగ
 నెవ్వరొ కాని విదేశపౌరులన్
 కరము ప్రసిద్ధిగాంచె నిది
 'గాంధీజీ దేశము' గా జగమ్మునన్
 పరుల దురాగతమ్ము లెడ
 బావు నరోత్తము డాను బావుజీ
 పరువు కుదిర్చె దేశముల
 భారత భూమికి నాత్మకక్తియై.

ఇతడో 'పరార్థవాది' యె
 సతతము న్యాయమును సత్యసాధనకోరెన్
 మితిలేని దీక్ష బూనెను
 ఇతరుల పాలనము ద్రోసి హితమొనగూర్చెన్.

మతరక్షణమ్ము కోరెను
 పతితుల నస్పృశ్యజనుల పరమార్థమునన్
 పితవోలె గాచె గాంధీ
 బ్రతికిన బ్రతుకెల్ల నిండె భారతభూమిన్.

శాంతి యహింసలు సహజీవనముదేశ
 దేశాలవారికి తెలియ జెప్పి
 గాంధీ మహాత్ముడు కలియుగమ్మున ధర్మ
 జ్యోతియై ప్రగతిని జూపె జగతి ;
 నన్యమత సహన మాదర్శగుణముగా
 బోధించె ప్రజల కపూర్వశక్తి !
 శ్వేతజాతుల యుద్ధనీతిని దెగనాడి
 సాగనంపెను శాంతి సాగరుండు ;
 రాజకీయ కలావిశారదులు వల్ల
 భాయి, జనహరు లాది ప్రపంచకీర్తి
 ధాము లిట గల్గ గాంధీ పథానువర్త
 నమ్రై ; నిర్మించినారు రాజ్యమ్ము మనకు.

మాల మాదిగ పాకి కులాలవారి
 బోలు మానవు లితర దేశాలఁగూడ
 కలరు భారత మొక్కతే కాదటంచు
 తృప్తిపడలేని వాఁడు జాతిపిత ఒకడె
 గాంధీ లేడివు డీకపుట్టఁగలఁదొ లేఁదొ.

అంబేద్కరు భీమరావు

ధరణిగలయట్టి రాజ్యవిధానములను
శ్లాఘనీయము భరతరాజ్యాంగశాస్త్ర
మది రచించిన ముఖ్య డనంతకీర్తి
వివిధ విద్యాప్రపూర్ణు డంబేద్కరుండు.

గట్టి శవపేటికను పండబెట్టి శవము
కట్టకడపటి మేకునుగొట్టె భీము
డహా ! విచిత్రము ! అది మూత నవలద్రోసి
తలను వైకెత్తె నస్పృశ్యతాపికాచి ! !

పురుషుని ఛాయగా భరత
భూమిని స్త్రీ కలకాలమున్ కటా :
బరువుగ వెళ్ళఁబుచ్చు టది
భావ్యము కాదని భీమరావు సం

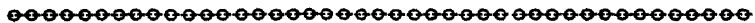

స్కరణము జేసె; హిందువుని
సంతతి నాఁడుదికూడ ధాగమున్
బురుషునివోలె నాస్తి నిక
బొందగ: సంస్తవనీయుఁ డెంతయున్.

పుడమితేజస్వి అంబేద్కరుడు వచస్వి ;
దీనజాతుల యిలువేల్పు ధీవిశాలి,
సదయ గంభీరసాగర హృదయుఁ డమిత
స్నేహశీలుడు నిర్వక్రశీలులయెడ.

మనువు ధర్మము సంస్కరించిన మనీషి
తనువు చాలించె; వణకె భూతలము వెలుగు
చరమదశ ధాత్రివినిచె విషాదగీతి
దివ్య పురుషులు క్రీస్తు గాంధీలవిధమె.

ముహూర్తము

జనము ! జనము ! ఎంత జనము ! !

జనయిత్రీ ! దేశమాత !

చూడుమమ్మ ఈచోద్యము

చూడుము జనసందోహము !

ధరణికి ఉద్ధరణకోరి

తాము దాన్య సృష్టిచేయ

ఊడబలంచు శ్రీజనమ్ము

ఊరిలోని కూలి జనము

నిండినారు పొలము పొంత

పండుగయ్యె పొలమెల్లను

జనము ! జనము ! ఎంతజనము ! !

జనయిత్రీ ! దేశమాత !

ఏమమ్మా మోమెత్తవు ?

ఎందుకమ్మ కనువిప్పవు ?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1

పరువులే త్వస్సాగె జనము !

జనయిత్రీ ! దేశమాత !

కనలేవో ఈపరుగులు ?

కనజాలవా ఈప్రజాళి ?

ఇంతమంది కడుపునిండ

ఏమున్నది - గంజికాక ?

పప్పు, నేయి, ఊరుఁగాయ

పరమాన్నము గుడిచివచ్చి,

దినముకూలి పదకొండు

తేల్చి, త్రేస్తే పెద్దరైతు !

జనము ! జనము ! ఎంతజనము ! !

జనయిత్రీ : దేశమాత :

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

కనలేవో ఈన్యాయము ?

కనలేవో ఈ పోకడ ?

శ్రమలోనే కూలీలకు

అమాయకపు టానందము :

కేరింతల కలకలమ్ము

కృషిఫలమ్ము తమకై నటు :

లెంత ఉత్సృకత : ఓహో :

సంతోషపు గీతాంజలి : !

జనము : జనము : ఎంతజనము : !

జనయిత్రీ : దేశమాత :

వినుమమ్మా జాలిపాట :

వినుమమ్మా ఊఁడ్పుపాట.

నేల ఈనినది జనాళి :

నేలను కనగల్గె జనము :

మిటమిట తళతళ సూర్యుఁడు

చిటిపొటి చినుకులందము

తేనెసోన : పూలవాన :

దేవతలే కురియించిరొ : !

జనము : జనము : ఎంతజనము ! !

జనయిత్రీ : దేశమాత :

కనగలవో ప్రకృతికోభ :

కనజాలవో ఈ జనాళి ?

చేలనీటి తరంగాలు

చేతులూపి సమ్మతింప

మ్రొక్కిపూజఁ బనికత్తెలు

మునుముహూర్తమునఁ జేసిరి:

తాటియాకు గొడుగుక్రింద

త్రాగెచుట్ట పొగరురైతు ! !

జనము : జనము : ఎంతజనము ! !

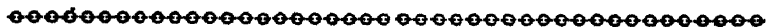
జనయిత్రీ : దేశమాత :

కనలేవో కన్నతల్లి

కడుపుచుమ్మ లొనేమో :

!

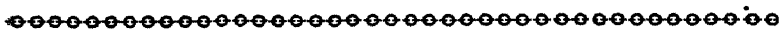
దగా

అన్న : ఎన్నాళ్ళిన్ని భూములు
 దున్ని కన్నా పీ దరిద్రత :
 దున్ని కన్నా పీ దరిద్రత : :
 ఇన్ని యిడుమలు “లేమి” కొరకా ?
 దున్నగలవా ధరిత్రి నెల్లను
 మిన్నుఁగూడ, తమస్సు జీల్చుచు :
 అన్న : మెతుకులు నీకు దక్కవు ;
 మిన్నుకను నీ ప్రేపు లరపులు.

పన్న డెన్నడు నాఁగలిని, తా
 దున్న నెరుగడు భూమి ; నైనను
 అందుకొను పంటలను భూకా
 మందు పొందును సుఖము లెల్లను.
 ఏ దగాతన మోయి నిండెను
 నీదు నాగటి చాలులందున ?
 నీ శ్రమన్ ఫలియించు పంటలు
 వీకు దక్కని దగాతన మిది.

నీత నీ కెక్కడ లభించదొ
 శ్రీలభించదొ కనికరించగ ;

నీదు నాగటి చాలులో నీ

కేదియును కనబడ దదేమొకొ :

“కూలి కుమిలెడి కూలికూలీ

కూలి ఓ వ్యవసాయకూలీ :”——

కోకిలలు నీ బ్రతుకు కథవిని

శోకమున కన్నీరు కార్చెను.

“కూలి కుమిలెడి కూలికూలీ

కూలి ఓ వ్యవసాయ కూలీ :”——

కాకి సంఘము నీదు కథవిని

శోకమున ఎలుగెత్తి ఏడ్చెను.

కాని ఏమి విచిత్ర జగమిది :

మానవులు నిష్టాచి యేడ్వరు : :

మానవులు సిరిగన్న స్వాములు

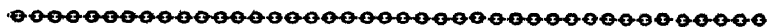
మానభంగము ఈ ధరిత్రికి : : :

శాసనములు లేవు నీకయి

శాశ్వతముగా “లేమి” నీకయి :

కాసుగల భూస్వామి సభ్యులు

నీ సుఖమున కేమిసేతురు ?

రైతుభిక్ష

అనామకము లోకదృష్టి
నమాయికపు రైతుబ్రతుకు !
ఘుమఘుమ వాసనలులేవు
ధమధమ డంబాలులేవు
తనకు పంచభూతాలకు
అనవరతము వ్యవహారము.

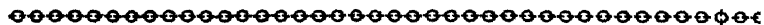
★

భూమిని పాదాలతోడ
పూనికతో నరగరాచి
పరమాద్భుత శక్తినిచ్చి
పంటలనృష్టించురైతు !
తనవిలువనె తానెరుగని
తత్త్వములో నలుగువాడు
ఆకలిరుచి నెఱుఁగువాడు
లోకము పోషించువాడు !

★

★

మానవలోకము సర్వము
మనుగడకై తినునదెల్ల
మూలము తలపోసినచో
హాలిక జనక్రియాఫలము.
గ్రామీణుల శ్రమఫలితము
రైతుపాద కృషిజనితము :

హాళికా :

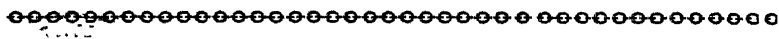
రేవునీడి; నిండుగా ధ
రింపుమా హాలాయుధము :
ధరణినీడి ; అర్థసీతి
నెరుగుమోయి మర్మము : !

కనులుతెరచి, నోరుతెరచి
పనికిమాలినట్టి నరులు
సీక్రియా ఫలమ్ముకొరకు
నిల్చిచూడ నెంతురోయి.

మతులులేని నరులునిన్ను
వెతలపాలు చేయుచుండు
స్వార్థపరులు గుర్రెరుంగఁ
జాలకుండు నీదుసేవ.

కలువకొలను

దున్నుమోయి భూమి ; నెగర
తన్నుమోయి దారిద్ర్యము ;
మట్టినలిపి, మాయనలిపి
మహాసృష్టి గావించుము.

పొలముపంట నింపుమా !
కలిమి ప్రజకు పంచుమా !
కలదు స్వర్గమంచు - అహో !
ఇలాతలము రూపించుము.

